

Doğa Sporcularının Özyeterlilik Algıları, Sorumluluk Duygusu ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma

*Emre ASLAN

**Kadir YILDIZ

ORJİNAL ARAŞTIRMA

Özet

Birçok farklı sportif aktiviteyi içerisinde barındıran açık alan aktivitelerine olan ilginin son yıllara önemli derecede artması, bireylerin doğa hakkında yeni bir şey öğrenmelerine ve becerilerinin gelişmesine olumlu katkılar sağlamaktadır. Açık alan etkinlikleri sürecinde öğrenilen yeni tecrübeler, bireylerin toplumsal yaşam içerisinde birçok farklı duygu durumu yaşamalarına da sebep olabilmektedir. Yaşanılan bu duygu durumu değişkenliği risk ve tehlike içeren açık alan etkinliklerine katılımda bireylerde önemli derecede yeterlilik ve sorumluluk gerektirmektedir. Bu araştırmada, doğa sporcularının özyeterlilik algıları, sorumluluk duygusu ve davranışlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden betimsel ve ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. Çalışma grubu, amaçlı örneklem yoluyla belirlenen, 18 yaş üstü aktif doğa sporlarıyla uğraşan katılımcılardan oluşmaktadır. Araştırmada kişisel bilgi formu, Dinç ve Yavaş-Tez (2019) tarafından geliştirilen Doğal Alan Rekreasyonu Öz-Yeterlilik ölçeği ve Özen (2013) tarafından geliştirilen Sorumluluk Duygusu ve Davranış ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde istatistik paket programı kullanılmıştır. Analizler sonucunda, haz ve başarıma alt boyutu ile “Sorumluluk duygusu ve davranışı ölçeği” alt boyutları olan sorumluluk duygusu ile sorumluluk davranışı arasında; beceri ve yeterlilik alt boyutu ile “Sorumluluk duygusu ve davranışı ölçeği” alt boyutlarından sorumluluk duygusu ile sorumluluk davranışı arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca sorumluluk duygusu ve davranışı değişkenleri; birlikte bağımlı değişken olan haz ve başarıma ile pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı ilişki ortaya koymuştur ($R=,738$, $R^2=,128$, $p<0,05$). Benzer şekilde sorumluluk duygusu ve davranışı değişkenleri; birlikte bağımlı değişken olan beceri ve yeterlilik ile pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı ilişki göstermektedir ($R=,418$, $R^2=,175$, $p<0,05$). Sorumluluk davranışı değişkeninin beceri ve yeterlilik üzerinde anlamlı yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Bu doğrultuda açık alan etkinliklerinin insanların hayatlarında tatmin edici aktiviteler ve anlamlı anlara yol açan koşulları, değişkenleri ve faktörleri keşfetmeye katkı sağladığı ifade edilebilir. Sonuç olarak, doğa sporcularının sorumluluk duygusu ve davranışına sahip olmaları neticesinde yapılan aktiviteden duyulan haz ve başarıma duygusunu da olumlu etkileyebilecektir. Bununla birlikte, katılımcıların beceri ve yetkinlik özyeterliliğine sahip olmaları aynı zamanda ortamın taşıdığı riskleri de dikkate alma noktasında bireylerin gelişiminde önemli bir unsur olduğu düşünülmektedir. Açık alan etkinlikleri esnasında bireylerin davranışsal değişimleri dikkate alındığında bu değişimi etkileyen önemli unsurlardan birisinin özyeterlilik olarak düşünülmelidir. Bireylerde özyeterlilik arttıkça katılımcıların açık alan etkinliklerine bireysel veya grup halinde katılmaları da artacaktır. Bu durum bireylerin sorumluluk duygu ve davranışlarını da olumlu etkileyecektir. Doğa sporcularının yaptıkları aktivitelerin risk faktörlerini dikkate alarak sorumluluk ve özyeterlilikleri çerçevesinde davranış sergilemeleri önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Açık alan sporları, Sorumluluk, Davranış, Özyeterlilik.

Bu çalışma, TÜBİTAK Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı (BİDEB) tarafından yürütülen “2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı” kapsamında desteklenmiştir.

*Lisans Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Manisa, Türkiye. E-posta: emr-asln@hotmail.com

**Doç. Dr. Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Manisa, Türkiye. E-posta: kadiryildiz80@hotmail.com

A Study on Self-Efficacy Perceptions, Responsibility Feeling and Behaviours of Outdoor Athletes

Abstract

The significant increase in interest in outdoor activities, which include many different sportive activities, has contributed positively to individuals learning something new about nature and developing their skills. New experiences learned during outdoor activities can also cause individuals to experience many different emotional states in social life. This mood variability requires a significant degree of competence and responsibility in individuals to participate in outdoor activities involving risk and danger.

In this study, it was aimed to examine the self-efficacy perceptions, responsibility feeling and behaviours of outdoor athletes. The research was designed in descriptive and relational survey model from quantitative research methods. The study group consists of participants over the age of 18 who are engaged in active outdoor sports, determined through purposive sampling. In the study, personal information form, Outdoor Recreation Self-Efficacy scale developed by Dinç and Yavaş-Tez (2019) and Responsibility Feeling and Behaviors Scales developed by Özen (2013) were used. Appropriate statistical package programs will be used to analyse the data obtained.

As a result of the analyses, a positive moderate relationship was found between the pleasure and achievement sub-dimension and the sense of responsibility and responsibility behavior, which are the sub-dimensions of the “Sense of Responsibility and Behavior Scale”, and between the sense of responsibility and responsibility behavior, which are the sub-dimensions of the skill and competence sub-dimension and the “Sense of Responsibility and Behavior Scale”. In addition, the variables of sense of responsibility and behavior showed a positive and moderately significant relationship with the dependent variable of pleasure and achievement together ($R=,738$, $R^2=,128$, $p<0.05$). Similarly, sense of responsibility and responsibility behavior variables show a positive and moderately significant relationship with the co-dependent variables of skill and competence ($R=,418$, $R^2=,175$, $p<0.05$). Responsibility behavior variable was found to have a significant predictive effect on skills and competence ($p<0.05$). In this direction, it can be stated that outdoor activities contribute to discovering the conditions, variables and factors that lead to satisfying activities and meaningful moments in people's lives. As a result, the fact that outdoor athletes have a sense of responsibility and behavior may positively affect the pleasure and sense of achievement of the activity. However, it is thought that the participants' having skills and competence self-efficacy is also an important factor in the development of individuals at the point of taking into account the risks carried by the environment. Considering the behavioral changes of individuals during outdoor activities, self-efficacy should be considered as one of the important factors affecting this change. As self-efficacy increases in individuals, participants' individual or group participation in outdoor activities will increase. This situation will also positively affect individuals' feelings and behaviors of responsibility. It is recommended that outdoor athletes should exhibit behavior within the framework of their responsibility and self-efficacy by taking into account the risk factors of their activities.

Keywords: Outdoor sports, Responsibility, Behaviour, Self-efficacy.

Giriş

Doğa sporları kavramı, dağcılık, kaya tırmanışı, mağaracılık, doğa yürüyüşü gibi doğal alanlarda gerçekleştirilen birçok sporu ve aktiviteyi içermektedir (Broadhurst, 2001). Alanyazında yapılan diğer tanımlamalarda “doğada yapılan her türlü sportif aktiviteler” (Ardahan ve Yerlisu Lapa, 2011); “doğa sporları ve açık hava rekreasyon etkinlikleri kırsal ve doğal alanlarda gerçekleşen etkinlikler” (Demirel ve ark., 2009) vurgusu ile her türlü açık alan etkinliklerinin bu kapsama alınabileceğine işaret edilmektedir. Bu kavram, fiziksel aktivite ve doğanın sağlığı geliştirici etkilerinin ötesinde doğal ve sosyal ortamlarda benzersiz fırsatlar sağladıkları için katılımcıların içsel ve kişiler arası gelişimini desteklemek gibi sosyal faydalarla ilişkilendirilmektedir (Eigenschenk ve ark., 2019). Bununla birlikte doğal alanlara yapılan etkinliklerin katılımcıların özyeterliliğini arttırdığı da bilinmektedir (Llewellyn ve ark., 2008). Gürer ve arkadaşlarına (2020) göre ise doğa sporlarının içerdiği riskler düşünüldüğünde öz yeterlilik kavramı, kritik karar ya da davranışlar öncesi önemli hale gelmektedir. Doğa sporları, katılımcıların duygusal durumlarını etkilemenin yanı sıra aynı zamanda başa çıkma stratejilerinin nasıl daha iyi kontrol edileceğine yönelik katkıları aktarılmaktadır (Burke ve Utley, 2012; Dickson ve ark., 2008; Vilarroig ve Bernardo, 2017).

Özyeterlilik algısının bir insandaki önemi ve sorumluluk almaktan çekinmeden hareket edebilmesinin kişinin gelişiminde büyük bir rol oynamasından kaynaklı doğa sporcularını baz alarak özyeterlilik hissiyatı yüksek olan kişilerin ve sorumluluk alan kişilerin davranışlarını, hayatlarına olan etkisini ölçmek amacıyla araştırılmaya başlanmıştır. Kişilerin gelişiminde kendilerine güvenememeleri sonucunda konfor alanlarından çıkmaktan ve yeni insanlar tanımaktan çekinirler. Bu durumda kendi potansiyellerine ulaşmakta zorluk çekerler veya ulaşamazlar. Bu yüzden özyeterlilik algısının sorumluluk duygusu ve davranışlarına olan etkisi merak edilmiştir. Doğa sporlarıyla uğraşan bireylerin belirli bir eğitim süreçlerinden geçmeleri önem arz etmektedir. Eğitim sürecinden geçmeyen katılımcılar başlayanların arasında iyi eğitim almadıklarında ve yeteneklerine uygun olmadığına ölümün kazalara sebep olmaktadır (Graydon ve Hanson, 2010; Moynier, 2004). Literatürde yapılan bir araştırmada da açık alan aktivitelerinde bireysel becerilerin önemine işaret edilmiştir (Gürer, 2012). Açık alanda yapılan etkinlikler (Dağcılık ve doğa sporları gibi) zorluklarla mücadele etmede bireysel beceri gerektirmektedir (Moynier, 2004). Bunun yanında öz yeterlilik ve doğa sporları arasındaki ilişki araştırılmış ve problem çözme yeteneğinin önemi ortaya konmuştur (Llewellyn ve ark., 2008). Bu açıdan bireylerin özyeterliliklerinin yanı sıra sorumluluk duygusu ve davranışlarının incelenmesi de ayrı bir öneme sahiptir.

Sorumluluk kavramı; Türk Dil Kurumu'na (2024) göre “kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi” olarak tanımlanmaktadır. Diğer taraftan alan yazında sorumluluk kavramının kişilerin “kendi görevlerini ciddiye alması ve onları yerine getirmek için ciddi çaba sarf ederek olayların sonuçlarını üstlenmesi” vurgusu yapıldığı görülmektedir (Glover, 1970; Haydon, 1978). Alanyazın incelendiğinde, sorumluluk kavramının bireysel ve sosyal sorumluluk olarak kategorilendirildiği görülmektedir (Nelson ve ark., 2004). Bu kaynaklar çerçevesinde sorumluluk kavramının duygu boyutu (Berkowitz ve Daniels, 1963) ele alınırken; diğer bir kaynakta ise sorumluluğun beceri olarak ifade edildiği gözlemlenmiştir (Chamberlin ve Chambers, 1994). Açık alanlarda spor yapmaya çalışan bireylere yönelik farklı araştırmalara rastlanırken (Özyeterlilik gibi) sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışlarının incelenmesi konusunda sınırlı kalındığı düşünülmektedir. Açık alanda yapılan ve riski içerisinde barındıran spor aktivitelerinde kişisel bir eylem seçiminin ortaya çıkaracağı sorumluluk duygusu davranışlarının dikkate alınması gerekliliği kaçınılmazdır. Dolayısıyla buradan elde edilecek sonuçların hem uygulama hem de teorik olarak alan yazına katkı sağlayacağı ön görülmektedir. Açık alanda yapılan etkinlikler, özellikle sportif doğa yürüyüşü ve dağcılık etkinliğinin yapıldığı ortam ve koşullar dikkate alındığında risk faktörleri taşıyabilmektedir. Bu sebeple doğa da yapılan etkinliklere katılan bireylerin problem çözme (Akın, 2021; Dymont ve Potter, 2015; Kelley ve ark., 1997, Yıldız ve ark., 2017; Yıldız, 2022), takım birlikteliği (Dymont ve Potter, 2015; Plummer, 2009) gibi birtakım özelliklere sahip olması gerektiği alan yazın araştırmalarında ifade edilmiştir. Mevcut araştırma kapsamı düşünüldüğünde doğa sporcularının öz yeterlilikleri ve sorumluluk duygu ve davranışlarının incelenmesi bu kavramların birleştirilmesi açısından ayrı bir öneme sahiptir. Bu çalışmada, doğa sporcularının özyeterlilik algıları, sorumluluk duygusu ve davranışlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, doğa sporlarıyla uğraşan bireylerin öz yeterlilikleri, sorumluluk duygusu ve davranışları araştırılarak, risk ortamlarında doğa sporları yapan bireylere ilişkin çıkarımlarda bulunulması beklenmektedir.

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nicel araştırma modellerinden betimsel ve ilişkisel tarama modeliyle desenlenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmaya katılan katılımcıların doğa sporlarıyla ilgilenen ve olasılıksız örneklem tekniklerinden kolayda örneklem yoluyla belirlenen 254 (Kadın- Erkek) Doğa sporcusundan oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ile Mittelstaedt ve Jones (2009) tarafından geliştirilen, Dinç ve Yavaş-Tez tarafından 2019 yılında Türkçe uyarlaması yapılan Doğal Alan Rekreasyonu Öz-Yeterlilik ölçeği ve Özen tarafından 2013 yılında geliştirilen Sorumluluk Duygusu ve Davranışı Ölçeği kullanılmıştır.

Doğal Alan Rekreasyonu Öz-Yeterlilik ölçeği: Ölçme aracı Dinç ve Yavaş-Tez (2019) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, 13 madde ve 2 faktörlü (Beceri ve yeterlilik – Haz ve Başarma) bir yapıya sahiptir. Katılımcılar ölçekte yer alan her bir ifadeyi Hiç Doğru Değil (0) ve Çok Doğru (10) arasında değişen skalası üzerinden değerlendirilmektedir. Mevcut araştırmaya ilişkin iç tutarlılık katsayıları beceri ve yetkinlik alt boyutu için ,922; haz ve başarı için ise ,817 olarak tespit edilmiştir.

Sorumluluk Duygusu ve Sorumluluk Davranışı Ölçeği: Ölçme aracı Özen (2013) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 18 madde ve 2 faktörden (Sorumluluk Duygusu- Sorumluluk Davranışı) oluşmakta olup 4'lü derecelendirmeye sahiptir. Bu ölçekte 18 sosyal durum karşısında yaşanan sorumluluk duygu düzeyi ve buna bağlı olarak sorumluluk davranış düzeyinin derecelendirilmesinden oluşmaktadır. Ölçeğin puanlanması, ölçeğin duygu ve davranış ve davranış boyutlarından alınan puanların toplanması ile yapılmıştır. Ölçekten alınan en düşük puan 18 en yüksek puan 72'dir. Ölçeğin "Duygu" boyutu sosyal durumlarda yaşanan sorumluluk duygusunu ifade ederken, "davranış" boyutu da bu duyguya bağlı olarak gerçekleşen sorumluluk davranışının yaşanma sıklığını ifade eder. Böylece yaşamda sorumluluk duygusunun, yaşamı ne derece etkilediğini ve davranışa ne derece yansıdığını ölçmektedir. Mevcut araştırmaya ilişkin iç tutarlılık katsayıları Sorumluluk duygusu için ,891; sorumluluk davranışı için ise ,910 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) istatistik programı kullanılmıştır. Bulgulara yönelik tanımlayıcı istatistikler kapsamında yüzde (%), frekans (f), ortalama ve standart sapma (S) dağılımları gibi tanımlayıcı istatistiklere yer verilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla basıklık ve çarpıklık değerleri ($\pm 1,50$) dikkate alınmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Verilerin analizinde ise Pearson Korelasyon testi ve Regresyon testi kullanılmıştır.

Araştırmanın Etiği

Bu çalışma için Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 22.12.2023 tarih ve 2023/14 sayılı onayı ile etik onam alınmıştır. Ayrıca mevcut araştırma süresince “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” çerçevesinde hareket edilmiştir.

Bulgular

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Değişkenler	Gruplar	N	%	Toplam	$\bar{x}$	S	Min.	Maks.
Cinsiyet	Kadın	104	40,95	254				
	Erkek	150	59,05					
Eğitim durumu	İlköğretim	6	2,36					
	Lise	70	27,56					
	Lisans	151	59,45					
	Lisansüstü	27	10,63					
Yaş (Yıl)		254	100		32,74	14,47	18	72
Doğa Sporları Deneyimi (Yıl)		254	100		7,01	7,27	1	40

Araştırmaya katılan katılımcılara ilişkin kişisel bilgiler tablo 1’de verilmiştir. Katılımcıların 18-72 yaş aralığında ve 32,74 yıl yaş ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların 7,01 yıl doğa sporları deneyimi bulunmaktadır. Cinsiyete göre dağılım incelendiğinde katılımcıların %59,05’inin erkek, %40,95’inin ise kadın oranına sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların büyük bir çoğunluğu en az lisans düzeyinde eğitime sahiptir.

Tablo 2. Değişkenlere İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler		Sorumluluk Duygusu	Sorumluluk Davranışı
Haz ve Başarma	r	,339*	,349*
	p	0,000	0,000
Beceri ve Yeterlik	r	,377*	,416*
	p	0,000	0,000

Bulgular incelendiğinde “Doğal alan rekreasyonu öz-yeterlilik ölçeği” alt boyutlarından haz ve başarma ile “Sorumluluk duygusu ve davranışı ölçeği” alt boyutlarından sorumluluk duygusu ($r=.339$; $p<0,05$) ile sorumluluk davranışı ($r=.349$; $p<0,05$) arasında; “Doğal alan rekreasyonu öz-yeterlilik ölçeği” alt boyutlarından beceri ve yeterlilik ile “Sorumluluk duygusu ve davranışı ölçeği” alt boyutlarından sorumluluk duygusu ($r=.377$; $p<0,05$) ile sorumluluk davranışı ($r=.416$; $p<0,05$) arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki tespit edilmiştir.

Tablo 3. Sorumluluk Duygusu ve Davranışının Haz ve Başarmayı Yordayıcı Etkisi

Model	B	Std. Hata	B	T	p	İkili	Kısmi	Tolerans	VIF	Durbin Watson
Sabit	5,509	0,609		9,043	0,000					
Sorumluluk Duygusu	0,023	0,017	0,152	1,342	0,181	0,084	0,079	0,272	3,672	1.853
Sorumluluk Davranışı	0,032	0,017	0,220	1,947	0,053	0,122	0,115	0,272	3,672	

R=.358, R²=.128
F=18,459, p=.000

Sorumluluk duygusu ve davranışı değişkenleri; birlikte bağımlı değişken olan haz ve başarma ile pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı ilişki vermektedir ($R=.738$, $R^2=.128$, $p<0,05$).

Tablo 4. Sorumluluk Duygusu ve Davranışının Beceri ve Yeterliliği Yordayıcı Etkisi

Model	B	Std. Hata	B	T	p	İkili	Kısmi	Tolerans	VIF	Durbin Watson
Sabit	3,844	0,714		5,382	0,000					
Sorumluluk Duygusu	0,016	0,020	0,084	,769	0,443	0,048	0,044	0,272	3,672	1.852
Sorumluluk Davranışı	0,061	0,019	0,343	3,125	0,002	0,194	0,179	0,272	3,672	

R=.418, R²=.175
F=26,550, p=.000

Sorumluluk duygusu ve davranışı değişkenleri; birlikte bağımlı değişken olan beceri ve yeterlilik ile pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı ilişki vermektedir ($R=.418$, $R^2=.175$, $p<0,05$). Sorumluluk davranışı değişkeninin beceri ve yeterlilik üzerinde anlamlı yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmüştür ($p<0,05$).

Analizlerde Varyans Genişlik Değerinin (VIF) değerlerinin yüksek çıkması çoklu doğrusallık belirtisi olarak değerlendirilmektedir. Montgomery ve arkadaşları (2012), VIF değerinin 5'ten büyük olması halinde çoklu bağlantı problemi olduğunu belirtmektedir. Ancak mevcut test

sonuçları çoklu doğrusallık sorunu olmadığını işaret etmektedir. Durbin Watson değeri ise otokorelasyonu test etmektedir ve bu değerin 0-4 arasında olması tercih edilir. Durbin Watson değeri 1,5-2,5 arasında ise otokorelasyon olmadığını gösterir. Mevcut araştırma için bu değerlerin 1,853 (Tablo 3) ve 1,852 (Tablo 4) tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç, Öneriler

Açık alan aktivitelerinin başında gelen doğa sporlarına olan ilginin son yıllara önemli derecede artması, bireylerin doğa hakkında yeni bir şey öğrenmelerine ve becerilerinin gelişimlerine olumlu katkı sağlamaktadır. Bireylerin açık alan etkinlikleri süresince birçok duygu durumu yaşadıkları bilinen bir gerçektir. Bu duygu durum anında katılımcıların özyeterlilik sahibi olmaları birçok sorunun çözülmesinde önemli bir role sahip olabilmektedir. Bu süreçte önemli diğer bir kavram ise sorumluluk duygusu ve davranışıdır. Risk ve tehlike içeren açık alan etkinlikleri bireylerde önemli derecede yeterlilik ve sorumluluk gerektirmektedir. Dolayısıyla bu araştırmada, doğa sporcularının özyeterlilik algıları, sorumluluk duygusu ve davranışlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

Öz yeterlilik kavramı, bireyin yeterlilik ve yeteneklerine ilişkin inançlarının belirli faaliyetlere ve genel olarak hayata katılımı nasıl etkilediğini belirlemek için uzun bir süredir yaygın olarak kullanılmaktadır (Mittelstaedt ve Jones, 2009). Öz yeterlilik duygusu daha güçlü olan kişilerin zorlu görevleri üstlenmek ve başarmak için daha hırslı oldukları ve başarılı olmak için düşüncelerini ve eylemlerini sürdürmek için daha fazla çaba harcadıkları bilinmektedir (Albayrak-Okçin ve Gerçeklioğlu, 2013). Ayrıca güçlü bir öz yeterlilik duygusunun daha sağlıklı, daha başarılı ve sosyal entegrasyonda daha becerikli olmakla ilişkili olduğu bulunmuştur (Özen ve ark., 2014; Yıldız ve ark., 2016). Houge-Mackenzie ve Brymer'a (2018) göre, bireylerin açık alan faaliyetlerine katılmaları kişinin öz yeterliliğini ve yetkinliğini artırmanın yanı sıra zorlu faaliyetler için olumlu hedonik duygusal fayda sağlayacağı aktarılmıştır.

Araştırma bulguları incelendiğinde “Doğal alan rekreasyonu öz-yeterlilik ölçeği” alt boyutları haz ve başarma ile beceri ve yeterliliğin “Sorumluluk duygusu ve davranışı ölçeği” alt boyutlarından sorumluluk duygusu ve sorumluluk davranışı arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Alanyazın araştırmalarında açık alan etkinliklerine katılan bireylerin sosyal ve ahlaki davranışlarının daha yüksek olduğu (Palmberg ve Kuru, 2000) bununla birlikte katılımcıların sorumluluk algılarının da arttığı belirtilmiştir (Rimasa ve ark., 2023; Svobodová ve ark., 2020). Diğer bir araştırmada ise genel öz yeterliliğin, açık alan etkinliklerine ilişkin bilgi ve becerilerin edinilmesinde doğrudan etkileri olduğu belirtilmiştir (Mittelstaedt ve Jones, 2009). Bandura

(1997:51) bireylerin yeni bir faaliyeti ya da beceri alanını öğrenmede başarılı oldukça ustalık duygusu bireyin yeni becerileri gerçekleştirme noktasında çaba harcayacağını ifade etmektedir. Dolayısıyla açık alan etkinliklerine katılım, bireylerin özyeterlilik ve algılarını geliştirebilecek iken aynı zamanda sorumluluk duygularının da gelişmesine katkı sağlayabilecektir.

Araştırma sonuçlarından hareketle, sorumluluk duygusu ve davranışı değişkenleri birlikte haz ve başarmayı yordayıcı bir etkiye sahiptir. Açık alan etkinlikleri bireylerin özgüven ve problem çözme gibi birçok becerilerinin ortaya çıkarılmasını sağlarken (Asma ve Yıldız, 2023; Atalay-Çelebi, 2023: 24; Eigenschenk ve ark., 2019; Gürer ve Caymaz, 2018; O'Bannon, 2000; Shivers-Blackwell, 2004; Yıldız, 2022; Yıldız, 2023:14), bireyler bu becerilerin ortaya çıkarılması anında önemli bir sorumluluk duygusu ve davranışı göstermeleri gerekmektedir. Katılımcıların açık alan da yaşadıkları deneyimler korku ve uyarılma düzeylerini de etkileyebilmektedir. Sonuçta bu korku ve uyarılma durumuna bulunan çözümler, bireylerin bu hissiyatlarının yerine başarı ve mutluluk duygusunu inşa etmektedir (Taniguchi ve ark., 2017). Atalay-Çelebi (2023:25) çalışmasında açık alan etkinliklerinin bireylerin haz duyguları üzerinde etkisi olduğunu belirtmektedir. Diğer bir araştırmada ise açık alan etkinliklerinin bireylerde olumlu duygulanım ortaya çıkardığı aktarılmaktadır (Munusturlar ve Akyıldız-Munusturlar, 2023:95). Bu doğrultuda açık alan etkinliklerinin insanların hayatlarında tatmin edici aktivitelere ve anlamlı anlara yol açan koşulları, değişkenleri ve faktörleri keşfetmeye katkı sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Diğer bir araştırma bulgusunda ise sorumluluk duygusu ve davranışının, beceri ve yeterliliği açıklayıcı etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kural'a (2023: 185) göre açık alan etkinlikleri bireylerin benlik kavramının, sosyal tutumlarının ve algılarının geliştirilmesine, gruptaki diğer kişilerin güvenliği ve esenliği için paylaşılan sorumluluklara ve risk almaya ve zorluklarla mücadele etmeye olanak tanımaktadır. Bir başka araştırmada ise açık alan etkinliklerinin, kişisel beceriler ve gelişmiş motor beceriler, artan duygusal zekâ, sorumluluk duygusu, farkındalık ve gelişmiş ruhsal, duygusal ve estetik farkındalık kazanımları olduğu aktarılmıştır (Eigenschenk ve ark., 2019). Diğer taraftan açık alan etkinliklerinin bireylerde çevreye duyarlı davranışlar teşvik ettiği belirtilmektedir (Høyem, 2020). Ayrıca açık alanda yapılan etkinliklerin, zorluklarla mücadele etmede bireysel beceri ve yeterlilik gerektirdiği ifade edilmektedir (Atalay-Çelebi, 2023: 34; Moynier, 2004). Doğa sporları aynı zamanda kişinin daha güçlü bir öz yeterlilik duygusu kazanmasına yardımcı olur ve bu da stresle başa çıkma becerisini artırmaktadır. Doğa sporlarının öz yeterliliği artırdığı, dolayısıyla problem çözme ve iletişim içeren günlük faaliyetlerde daha fazla başarı şansı sağladığı öne sürülmektedir (Özen ve Vatansever, 2016). Bir başka araştırmada, Sibthorp (2003) yeterlik inancı gelişimi ile açık alanda gerçekleştirilen macera eğitimlerinin özyeterliliğin gelişiminde önemli bir unsur olduğunu belirtmektedir. Bu davranış biçiminin gelişiminde ise risk içeren unsurlara karşı

sorumluluk duygu ve davranışının yüksek olması belirtilebilir. Alanyazın araştırmalarından da hareketle doğal alan sportif etkinliklerinin, bireylerin beceri ve yeterliliklerinin farkına varmasında önemli bir olgu olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, doğa sporcularının sorumluluk duygusu ve davranışına sahip olmaları neticesinde yapılan aktiviteden duyulan haz ve başarıma duygusunu da olumlu etkileyebilecektir. Bununla birlikte, beceri ve yetkinlik özyeterliliğine sahip olmaları aynı zamanda ortamın taşıdığı riskleri de dikkate alma noktasında bireylerin gelişiminde önemli bir unsur olduğu düşünölmektedir. Bu kazanımlar bireylerin çevreye karşı tutumlarının farklılaşmasında, doğal alanları koruma ve geliştirmeye yönelik eğilimlerinin artmasına da katkı sağlayabilecektir.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Etik değerlendirme kurulu: Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Etik deđerlendirme belgesinin tarihi: 22.12.2023

Etik değerlendirme belgesinin sayı numarası: 2023/14

Araştırmacıların Katkı Oranları Beyanı

Araştırmacılar, eser üzerinde eşit katkıya sahiptir.

Çatışma Beyanı

Yazarlar arasında bu çalışma ile ilgili herhangi bir çatışma ya da çıkar ilişkisi bulunmamaktadır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu çalışma, TÜBİTAK Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı (BİDEB) tarafından yürütölen “2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı” kapsamında desteklenmiştir. Desteklerinden dolayı Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Başkanlığına teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Akın, M. Ş. (2021). Doğa sporlarının ve doğa kulüplerinin üyelere katkısı. *Spor Eğitim Dergisi*, 5(3), 1-13.
- Albayrak-Okçın, F., ve Gerçeklioğlu, G. (2013). Öğrencilerin öz-etkililik-yeterlilik algıları ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1), 40-51.
- Ardahan, F., ve Yerlisu Lapa, T. (2011). Açık alan rekreasyonu: Bisiklet kullanıcıları ve yürüyüşçülerin doğa sporu yapma nedenleri ve elde ettikleri faydalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1327-1341.
- Asma, M., & Yıldız, K. (2023). Orienteering as a Supportive Educational Tool: The Case of Mathematics and Science. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 8(20), 272-300. <http://dx.doi.org/10.35826/ijoecc.643>
- Atalay-Çelebi, M. (2023). Doğa ve macera eğitimleri. İçinde K. Yıldız ve B. Gürer (Eds.). *Teoriden uygulamaya doğa ve macera eğitimi* (21-39). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W. H. Freeman and Company.
- Berkowitz, L., & Daniels, L. R. (1963). Responsibility and dependency. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 66(5), 429-436. <https://doi.org/10.1037/h0049250>
- Broadhurst, R. (2001). *Managing environments for leisure and recreation*. Taylor & Francis Group.
- Burke, S., & Utley, A. (2012). Climbing towards recovery: investigating physically injured combat veterans' psychosocial response to scaling mt. Kilimanjaro. *Disability and Rehabilitation*, 35(9), 732-739. <https://doi.org/10.3109/09638288.2012.707743>
- Chamberlin, L. J., & Chambers, N. S. (1994). Developing responsibility in today's students. *The Clearing House*, 67(4), 204-206.
- Demirel, M., Gurbuz, B., & Karakucuk, S. (2009). Effects of environmental attitudes and reliability and validity of new ecological paradigm scale. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(2), 47- 50.
- Dickson, T. J., Gray, T., & Mann, K. (2008). *Australian outdoor adventure activity benefits catalogue*. University of Canberra, Centre for Tourism Research.
- Dinç, S.C., ve Yavaş-Tez Ö. (2019). Doğal alan rekreasyonu öz-yeterlilik ölçeği: Geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 394-410.
- Dyment, J. E., & Potter, T. G. (2015). Is outdoor education a discipline? Provocations and possibilities. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 15(3), 193-208. <http://dx.doi.org/10.1080/14729679.2014.949808>
- Eigenschenk, B., Thomann, A., McClure, M., Davies, L. E., Gregory, M., Dettweiler, U., ... & Yuba, E. I. (2019). Benefits of outdoor sports for society. A systematic literature review and reflections on evidence. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(6), 937. <https://doi.org/10.3390/ijerph16060937>
- Glover, J. (1970). *On responsibility*. Humanities Press.
- Gürer, B. (2012). *Doğa sporlarında ve arama kurtarmada liderlik becerilerinin incelenmesi*. Doktora Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Gürer, B., & Caymaz, E. (2018). Investigation of leisure perceptions of individuals in outdoor Sports. *International Journal of the Sociology of Leisure*, 2, 255-265. <https://doi.org/10.1007/s41978-018-0021-y>
- Gürer, B., Ünal, S., ve Arıkan, V. B. (2020). Doğa sporları yapan bireylerin genel öz yeterliliklerinin problem çözme becerisine etkisi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(2), 13-26. <https://doi.org/10.33689/spormetre.549729>
- Houge-Mackenzie, S., & Brymer, E. (2020). Conceptualizing adventurous nature sport: A positive psychology perspective. *Annals of Leisure Research*, 23(1), 79-91. <https://doi.org/10.1080/11745398.2018.1483733>
- Høyem, J. (2020). Outdoor recreation and environmentally responsible behavior. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 31, 100317. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2020.100317>
- Haydon, G. (1978). On being responsible. *The Philosophical Quarterly*, 28(110), 46-57.
- Kelley, M.P., Coursey, R.D., & Selby, P.M. (1997). Therapeutic adventures outdoors: A demonstration of benefits for people with mental illness. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 20(4), 61-73.
- Kural, B. (2023). Engelli bireylerde açık alan ve macera eğitimi. İçinde K. Yıldız ve B. Gürer (Eds.). *Teoriden uygulamaya doğa ve macera eğitimi* (177-204). Gazi.
- Llewellyn, D.J., Sanchez, X., Asghar, A., & Jones, G. (2008). Self-efficacy, risk taking and performance in rock climbing. *Personality and Individual Differences*, 45(1), 75-81. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2008.03.001>
- Mittelstaedt, R. D., & Jones, J. J. (2009). Outdoor recreation self-efficacy: Scale development, reliability and validity. *Journal of Outdoor Recreation, Education, and Leadership*, 1(1), 97-120.
- Moynier, J. (2004). *Herkes için dağcılık* (s. 67-89). Bilge Sanat Yapım Yay.
- Munusturlar, S., ve Akyıldız-Munusturlar, M. (2023). Açık alan rekreasyonu. İçinde K. Yıldız ve B. Gürer (Eds.). *Teoriden uygulamaya doğa ve macera eğitimi* (89-110). Gazi.
- Nelson, D. B., Low, G. R., Stottlemeyer, B. G., & Martinez, S. (2004). *Personal responsibility map (PRM)*. Oakwood Solutions, LLC.
- O'Bannon, P. M. (2000). *The effect of the outdoor experiential rope course on perceived team performance*. (Doctor of Education Phd dissertation). Miami, Florida: Florida International University.

- Özen, G., ve Vatansever, Ş. (2016) Doğa eğitimi tabanlı serbest zaman etkinliklerinin üniversite öğrencilerinin denetim odağı üzerine etkisi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(6), 103-112
- Özen, G., Özen, Ş., ve Sönmez Tiryaki, G. (2014). Kamp yaşantısı ve engel aktivitelerin katılımcıların öz-etkililik algılarına etkisi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 5-12. <https://doi.org/10.17155/spd.78927>
- Özen, Y. (2013). Sorumluluk duygusu ve davranışı ölçeğinin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 4(7), 343-357.
- Palmberg, I., & Kuru, J. (2000). Outdoor Activities as a Basis for Environmental Responsibility. *The Journal of Environmental Education*, 31, 32-36. <https://doi.org/10.1080/00958960009598649>.
- Plummer, R. (2009). *Outdoor recreation* (pp. 76-89). Routledge.
- Rimasa, D., Nugraha, E., & Nasution, M. F. A. (2023). Outdoor education toward personal & social responsibility and physical fitness level. *JIPES - Journal of Indonesian Physical Education and Sport*, 8(2), 61-67. <https://doi.org/10.21009/jipes.082.04>
- Sibthorp, J. (2003). An empirical look at Walsh and Golins' adventure education process model: Relationships between antecedent factors, perceptions of characteristics of an adventure education experience, and changes in self-efficacy. *Journal of Leisure Research*, 35(1), 80-106. <https://doi.org/10.18666/jlr-2003-v35-i1-611>
- Shivers-Blackwell, S. L. (2004). Reactions to outdoor teambuilding initiatives in MBA education. *The Journal of Management Development*, 23(7), 614-630. <https://doi.org/10.1108/02621710410546632>
- Svobodová, H., Mísařová, D., Durna, R., & Hofmann, E. (2020). Geography outdoor education from the perspective of Czech teachers, pupils and parents. *Journal of Geography*, 119(1), 32-41. <https://doi.org/10.1080/00221341.2019.1694055>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics (6th ed.)*. Pearson Education
- Taniguchi, S. T., Bennion, J., Duerden, M. D., Widmer, M. A., & Ricks, M. (2017). Self-efficacy of risk taking in outdoor recreation as a predictor of the self-efficacy of risk taking in essay writing. *Journal of Outdoor Recreation, Education, and Leadership*, 9(4), 425-438. <https://doi.org/10.18666/jorel-2017-v9-i4-8653>
- Türk Dil Kurumu (TDK) (2024). <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 10.01.2024
- Vilarroig, J. V., & Bernardo, M. P. R. (2017). Programa asistido con caballos para la atención psicopedagógica de un adolescente con tda-h. *Quaderns digitals: Revista de Nuevas Tecnologías y Sociedad*, (84), 142-155.
- Yıldız, K. (2023). Temel kavramlar. İçinde K. Yıldız ve B. Gürer (Eds.). *Teoriden uygulamaya doğa ve macera eğitimi* (1-20). Gazi.
- Yıldız, K., Güzel, P., Çetinöz, F., & Beşikçi, T. (2017). Outdoor camp effects on athletes: Orienteering example. *Baltic Journal of Sport and Health Sciences*, 1(104), 55-64. <https://doi.org/10.33607/bjshs.v1i104.18>
- Yıldız, N. O., Özen, G., & Bostancı, T. G. (2016). The effects of one-day outdoor education on self- efficacy. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 6068. <https://doi.org/10.14687/jhs.v13i3.4296>
- Yıldız, K. (2022). Experiential learning from the perspective of outdoor education leaders. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 30, 1-13. 100343. <https://doi.org/10.1016/j.jhlste.2021.100343>